

اهمیت شیوه داوری مقالات در مجلات علمی

محسن فؤادالدینی^۱

خلاصه

امروزه مجلات در تلاش هستند تا مرتبه خود را در رتبه‌بندی مجلات چه داخلی و چه بین‌المللی ارتقاء بخشند. موفقیت مجلات علمی شدیداً به توانایی ما در چاپ مقالاتی با بیشترین کیفیت ارتباط دارد. در این راستا انجام داوریه‌های علمی با کیفیت بالا نقش مهمی در حمایت سردبیران و دست‌اندرکاران مجله برای انتخاب مرتبط‌ترین مقالات جهت چاپ و نیز کمک به نویسندگان جهت بهبود کیفیت نگارش مقاله در بالاترین سطح ممکن دارد. این فرآیند به عنوان جزء تفکیک‌ناپذیر جامعه پژوهشی می‌تواند به اعتبار بخشی، بهبود دقت و ارتقاء محتوای مقاله قبل از انتشار آن کمک کند. داوری خوب توسط هم‌تایان شامل ارزیابی ابعاد مختلف مقالات دریافتی بوده، اما مهمترین آنها کیفیت نگارش، کیفیت علمی و نوآوری و ارتباط با قلمرو آن مجله می‌باشد. ما ضمن بحث موضوعات مهم در این نامه به تأکید بر اهمیت یک داوری خوب می‌پردازیم.

مراقبت‌های نوین، فصلنامه علمی پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. ۱۳۹۲؛ ۱۰ (۴): ۲۲۷-۲۳۰

پذیرش: ۹۲/۱۲/۰۴

اصلاح نهایی: ۹۲/۰۹/۲۶

دریافت: ۹۲/۰۷/۲۵

^۱ استادیار گروه فیزیولوژی دانشکده پرستاری و مامایی و عضو مرکز تحقیقات آنرواسکلروز و عروق کرونر دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران.

آدرس: بیرجند، بلوار آیت... غفاری، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، دانشکده پرستاری و مامایی

تلفن: ۰۵۶۱۵۵۲۵۳۴۸ نمایر: ۰۵۶۱۴۴۴۰۵۵۰ e.mail:foadmohsen@yahoo.com

مقدمه

امروزه مجلات علمی و پژوهشی در تلاش هستند تا مرتبه خود را در رتبه‌بندی مجلات چه داخلی و چه بین‌المللی ارتقاء بخشند. در این راستا کیفیت فرآیند داوری مقالات حائز اهمیت فراوان بوده و سردبیران در تلاش‌اند تا به نوعی معیارهای یک داوری خوب را برای نویسندگان مشخص سازند. به طور کلی داوری مقالات به عنوان نوعی مشارکت فعال دانشگاهی در نظر گرفته شده و سبب ایجاد تعهد متقابل در نقد و بررسی آثار علمی در مجموعه دانشگاهی می‌شود. با این حال طیف وسیعی از یک داوری سطحی تا داوری عالی می‌تواند وجود داشته باشد. (۱)، در بررسی چند ساله مجلات به طور کلی می‌توان گفت که داوریهای صورت گرفته دارای دقت کافی نبوده که در این فرصت به ابعاد آن می‌پردازیم.

می‌دانیم دستیابی به اهداف متعالی مجله موفق مستلزم کار گروهی است که مشارکت و همکاری نویسندگان، شورای سردبیری، ویراستاران و داوران را می‌طلبد. داوران نقش مهمی در تأیید و ارتقاء کیفیت مقالات واصله به دفتر مجله را دارند. عملکرد فرآیند داوری همتایان (peer review) به عنوان جزء تفکیک‌ناپذیر جامعه پژوهشی می‌تواند به اعتبار بخشی، بهبود دقت و ارتقاء محتوای مقاله کمک کند. داوری علمی بایستی کیفیت نگارش، کیفیت علمی نوآوری و مقاله را برای جامعه هدف و نیز خوانندگان آن مجله ارزیابی کند. از داوران انتظار می‌رود تا پاسخهای ارسالی خود را در چهارچوب مناسب ارائه دهند. داوری علمی نیاز به اختصاص زمان و تلاش کافی دارد تا ضمن ارزیابی شرایط رد یا قبول مقاله بر غنای مقاله ارسالی برای چاپ بیفزاید.

انجام داوری خوب و اصولی مقاله برای مجلات علمی بر اساس یک بازخورد متعادل بوده و شامل چندین جزء است. مجلات هیئت داوری را تشویق می‌کنند تا نظرات خود را به شیوه شفاف، مختصر و ساختارمند بیان کنند تا موجب بهبود کیفیت مقاله ارسالی برای چاپ گردد. بر اساس نظر داوران باید پاسخی مناسب، واضح و به دور از ابهام برای نویسندگان اعمال شود.

الف - کیفیت نگارش

داوری خوب علمی بایستی دربرگیرنده ارزیابی کیفیت کلی مقاله باشد، این موضوع شامل ارزشیابی سبک نگارش، ادبیات

زبان نگارش و واضح بودن آن است. به طور کلی مواردی که سبب دشواری خواننده شدن مقاله شوند و یا موجب فهم و برداشت اشتباه خواننده گردند، می‌بایستی مدنظر قرار گیرند؛ مثلاً انشای ضعیف یا گنگ و یا عدم رعایت قوانین آیین نگارش فارسی، عدم رعایت استفاده صحیح از علامت‌گذاری‌های مناسب، عدم رعایت نیم‌فاصله در تایپ کلمات می‌توانند از اهمیت برخوردار باشند. بسیاری از داوران بیشتر به محتوای جداول و نمودارها و نیز ارتباط آن با اهداف مطالعه و نتایج بدست آمده توجه دارند که البته ضروری است، اما انتظار می‌رود واضح بودن و دقیق بودن یافته‌ها نیز بررسی شوند، مثلاً ضرورت ارائه یا عدم ارائه اشکال و نمودارها، جداول و نمودارها، ذکر دقیق مقادیر P حاصله از آزمونهای آماری و استفاده از الگوهای منطقی در انتخاب و رسم نمودارها و جداول نیز می‌بایستی ارزیابی شوند. یک داوری خوب در برگیرنده توضیحاتی در خصوص سازمان‌بندی و قالب‌بندی مقاله است یعنی آیا مقاله بر اساس استانداردهای معرفی شده از سوی مجله تنظیم شده است؟ آیا عناوین و زیرعنوانها به طور مناسبی انتخاب شده‌اند؟ آیا یک جریان منطقی در طول نگارش مقاله وجود دارد؟ آیا از منابع مناسب، مرتبط و متعادل استفاده شده و منطبق با دستورالعمل آن مجله می‌باشند؟ آیا از منابع جدید، مفید، معتبر و قابل دسترس استفاده شده است؟ نکته دیگر ارزیابی جداول و شکلهاست و... (۲)، در مجموع از داوران انتظار می‌رود تا اطلاعات خود در زمینه فرآیند داوری، تفکر انتقادی، مهارتهای نگارش، نحوه ارائه یافته‌ها و نیز تحقیقهای اخیر در زمینه مورد نظر را ارتقاء بخشند. (۳)

ب - کیفیت علمی

هسته داوری یک مقاله، ارزیابی کیفیت علمی آن است. داوران بر کیفیت علمی مطالب به شیوه‌ای که در مقدمه، اهداف، روش بررسی، تجزیه و تحلیل، یافته‌ها، بحث و نتیجه‌گیری آورده شده‌اند، توضیحاتی را ارائه می‌کنند. حتی داوران مجلات معتبر تشویق می‌شوند تا موارد مذکور را بر اساس استانداردهای مشهوری چون CONSORT و STROBE ارزشیابی نمایند. البته شاید هم داوران به مرور زمان که به صورت سیستماتیک به داوری می‌پردازند، ساختار مخصوص به خودشان را که برای مجلات نیز قابل قبول باشد، استفاده نمایند. از آنان خواسته

مقاله می‌تواند فرآیند داوری آن مجله را پویا داشته باشد. به خاطر پیشرفت علم و تکامل مجلات علمی مقاله‌ای که در دو سال قبل پذیرفته شده ممکن است دو سال بعد پذیرفته نشود. داوری در خصوص نوآوری و ارتباط با قلمرو مجله بدین معناست که گاهی داوران پیشنهاد می‌کنند که نویسندگان از منابع علمی دیگری استفاده نمایند. داورانی که در کار خود خیره باشند حتی می‌توانند تشخیص دهند که برخی مقالات شاید موجب گمراهی سهوی فکر نویسندگان شده باشند. (۲)

در نتیجه می‌توان گفت که موفقیت مجلات علمی شدیداً به توانایی ما در چاپ مقالاتی با بیشترین کیفیت ارتباط دارد. در این راستا انجام داوریهای علمی با کیفیت بالا نقش مهمی در حمایت سردبیران و دست‌اندرکاران مجله برای انتخاب مرتبط‌ترین مقالات جهت چاپ و نیز کمک به نویسندگان جهت بهبود کیفیت نگارش مقاله در بالاترین سطح ممکن دارد. امیدواریم این توصیه‌ها برای داوران مجلات و نویسندگان مقالات در آماده‌سازی یا ارزیابی مقالات مفید باشند.

می‌شود تا بر تمام اجزاء مقاله از «عنوان» تا «منابع» اظهارنظر کنند و بر چنین نکاتی تأکید کنند: آیا اهداف یا سؤالات پژوهشی واضح بیان شده‌اند؟ آیا طراحی و روش تحقیق مناسب هستند؟ آیا داده‌ها به نحو قابل قبولی جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و گزارش شده‌اند؟ آیا نتیجه‌گیری‌های ارائه شده توجیه‌کننده یافته‌های آن مطالعه می‌باشند. (۱-۲)

ج- نوآوری و ارتباط با قلمرو مجله

یک داوری خوب علمی به ارزیابی ارتباط مفاد واصله با اهداف مجله و البته خوانندگان آن مجله می‌پردازد. معمولاً قلمرو یک مجله علوم پزشکی دربرگیرنده زمینه‌های تحقیقاتی در حیطه علوم پایه و بالینی است اما با این حال انتظار می‌رود داور هم اظهارنظر نماید. برخی اوقات داوران از نویسندگان می‌خواهند تا مقدمه و بحث مقاله را بسط داده تا باعث عمومیت بخشیدن و کاربردی شدن برای طیف وسیع‌تری از خوانندگان گردد. داوری خوب بایستی اصالت، اهمیت و دقت مقاله را موردنظر قرار داده و متوجه سازد که این مقاله تحت داوری، چه چیزی را بر بدنه علمی در دوره حاضر می‌افزاید. لحاظ کردن نوآوری و اصالت

REFERENCES

- 1- DeMaria AN. What constitutes a great review? *J Am Coll Cardiol*. 2003; 42(7):1314-5.
- 2- Jaarsma T, Strömberg A, Årestedt K, Broström A, Kärner A, Mårtensson J, et al. A good manuscript review for the European journal of Cardiovascular Nursing. *Eur J Cardiovasc Nurs*. 2013;12(2):102-3.
- 3-Godlee F. Making reviewers visible: openness, accountability, and credit. *JAMA*. 2002; 287(21):2762-5.

Importance of manuscript review

M. Foadoddini¹

Today, journals are trying to improve their rankings both at local and international scales. Achievement of the journal relies heavily on our ability to publish articles in scientific journals with the highest quality. In this regard, high quality manuscript review plays an important role in supporting editors-in-chief and executives to choose the most relevant papers and also helping authors to improve their manuscript quality to the highest possible level. Peer review process is considered an integral part of scholarly communication helping to ensure validity, increase accuracy, and enhance content prior to publication. A good peer review includes an assessment of many dimensions of manuscript, but the most important dimensions include the overall quality, scientific quality, novelty, and relevance to the journal. We discuss these topics in this letter to emphasize on the importance of a good review.

Modern Care, Scientific Quarterly of Birjand Nursing and Midwifery Faculty. 2014; 10 (4):227-230

Received: October 17,2013 Last Revised: December 17,2013 Accepted: February 23,2013

¹ Atherosclerosis and Coronary Artery Research Center, Department of Physiology, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.
foadmohsen@yahoo.com